

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Ekonomika sdílení a samoregulace**(průzkumné stanovisko)**

(2016/C 303/05)

Zpravodaj: Jorge PEGADO LIZ

Dopisem ze dne 16. prosince 2015 požádal pan M. J. Boereboom, generální ředitel na Ministerstvu práce a sociálních věcí Nizozemska, v souladu s článkem 304 Smlouvy o fungování Evropské unie jménem nizozemského předsednictví Evropský hospodářský a sociální výbor o vypracování průzkumného stanoviska k tématu

Ekonomika sdílení a samoregulace.

(průzkumné stanovisko)

Specializovaná sekce Jednotný trh, výroba a spotřeba, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 10. května 2016.

Na 517. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 25. a 26. května 2016 (jednání dne 25. května), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 133 hlasy pro, 1 hlas byl proti a 7 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 V reakci na žádost nizozemského předsednictví, aby EHSV vypracoval průzkumné stanovisko na téma Ekonomika sdílení a samoregulace, a na základě svých prací předkládá Výbor nyní své stanovisko s následujícími závěry.

1.2 EHSV již v řadě stanovisek, která samozřejmě doplňuje i toto stanovisko, předjímal různé aspekty tohoto jevu, jenž je v jednotlivých jazycích a v závislosti na úhlu pohledu označován různými názvy.

1.3 V souladu s předloženou žádostí se tentokrát pokusil vymezit specifické vlastnosti ekonomiky sdílení tak, aby tato definice zahrnovala ekonomické postupy spadající do její koncepce, a způsob, jakým by tyto ekonomické a sociální činnosti měly být upraveny v právních předpisech, v jaké podobě a jakými prostředky, zejména pokud jde o samoregulaci nebo společnou regulaci.

1.4 Uvedené činnosti, které nabyly společenského a ekonomického významu po roce 2000 v souvislosti s používáním internetu a sociálních sítí, nepředstavují pouhou vzájemnou výměnu, jež je stejně stará jako lidstvo samo, nýbrž spíše „prosociální chování, které není vzájemné“ či přesněji „poskytnutí a proces poskytování toho, co je naše, k používání ostatními a/nebo přijetí či převzetí a proces přijímání a přebírání něčeho od ostatních, abychom to použili“.

1.5 Spíše než definovat toto chování, o což se snažíme, je nicméně důležitější vymezit jeho vlastnosti, z nichž nejvýznamnější jsou:

- Takováto činnost nevede k vlastnictví majetku ani jeho spoluvlastnictví, nýbrž k jeho společnému využívání nebo používání.
- Dochází ke zprostředkování ze strany platformy, v jejímž rámci se zejména elektronickými prostředky dostává do kontaktu široká škála osob, které mají k dispozici zboží nebo služby, a široká škála uživatelů.

- Společným cílem je zlepšit využívání daného zboží nebo služeb prostřednictvím jejich sdílení.
- Koncové strany těchto komplexních třístranných obchodních vztahů představují primárně partnerské (P2P), nikdy smluvní vztahy (B2C).

1.6 Tato charakteristika podložená poměrně jednoduchou koncepcí umožňuje definovat model uvedeného typu ekonomických vztahů a rozlišovat mezi činnostmi, které skutečně patří do ekonomiky sdílení a měly by podléhat zvláštnímu režimu, a činnostmi, u nichž se toto označení používá někdy neoprávněně s cílem vyhnout se regulaci, která se na ně vztahuje, a jejichž příkladem jsou v současnosti služby společnosti Uber. Přesnější analytické odlišení případů „sdílení“ od případů založených na platformách by usnadnilo politické rozhodování a volbu nejvhodnější regulace.

1.7 Rovněž jsme svědky stále většího hospodářského významu projevů ekonomiky sdílení, která už v Evropě a na celém světě dosáhla značného obratu, a je třeba zdůraznit i její sociální a environmentální rozměr, jenž může vést k šíření solidarity mezi občany, obnově místní ekonomiky, vytváření pracovních míst, racionalizaci spotřeby domácností společným využíváním některých výrobků, snížení energetické stopy a upřednostňování zodpovědnější a udržitelnější spotřeby. Několik relevantních příkladů je uvedeno v odstavci 5.2.

1.8 Za těchto okolností EHSV opětovně vyzývá Komisi, aby přijala celou škálu politických opatření, která jsou nezbytná k podpoře, provádění a budování důvěryhodnosti a spolehlivosti různých forem a variant ekonomiky sdílení na úrovni EU a jednotlivých členských států.

1.9 Dále upozorňuje, že je zapotřebí, aby tyto nové obchodní modely byly v souladu s platnými vnitrostátními a unijními právními předpisy a aby byla zaručena zejména práva zaměstnanců, přiměřené zdanění, ochrana údajů a soukromí zúčastněných stran, sociální práva, spravedlivá hospodářská soutěž a boj proti monopolům a praktikám narušujícím hospodářskou soutěž, zodpovědnost platform za obchody uzavírané mezi partnery a dodržování zákonnosti jejich nabídek a především ochrana práv všech partnerů, kteří se na ekonomice sdílení podílejí, včetně výrobců-spotřebitelů (tzv. *prosumer*), přičemž je třeba všem těmto vztahům přizpůsobit platné *acquis* EU v oblasti práv spotřebitelů, konkrétně pokud jde o nepřiměřené smluvní podmínky, nekalé obchodní praktiky, bezpečnost a ochranu zdraví a elektronický obchod.

1.10 EHSV se proto domnívá, že EU – a samozřejmě i členské státy jednající v Radě pod záštitou nizozemského předsednictví – musí co nejdříve stanovit jasný a transparentní právní rámec, v němž by se tyto činnosti rozvíjely a prováděly v rámci evropského prostoru (viz odstavec 8.2.4), a vyzývá Komisi, aby urychleně zveřejnila očekávanou a již opožděnou agendu pro ekonomiku sdílení.

1.11 V ní by měla jasně vymezit doplňující úlohu samoregulace a společné regulace v souladu se zásadami a variantami, které již EHSV vymezil před několika lety ve svých stanoviscích a informačních zprávách konkrétně zaměřených na tyto aspekty, jež nyní znovu potvrzuje a opakuje.

2. Úvod – aktuální a kontroverzní téma

2.1 Nizozemské předsednictví požádalo prostřednictvím dopisu Ministerstva práce a sociálních věcí EHSV, aby vypracoval průzkumné stanovisko k tématu Ekonomika sdílení a samoregulace, přičemž neuvedlo žádné další pokyny ani otázky.

2.2 Problematika ekonomiky sdílení, je velmi aktuální a kontroverzní, ať už jde o její definici a koncepční vymezení, různé pojmy či praktiky, které zahrnuje, nebo její účinky.

2.3 Existuje bezpočet praktik, o nichž se v posledních letech tvrdí, že spadají do její koncepce, a rovněž bylo na toto téma již mnoho různého napsáno.

2.4 Proto není divu, že EHSV, který odjakživa sleduje jednotlivé trendy v občanské společnosti, již v několika svých stanoviscích, která samozřejmě doplňuje i toto stanovisko ⁽¹⁾, zachovávající a rozvíjející jejich základní filozofii, předvídal vícero aspektů uvedeného jevu, jenž je v jednotlivých jazycích a v závislosti na úhlu pohledu označován různými názvy.

2.5 Cílem tohoto stanoviska je poskytnout odpověď na žádost nizozemského předsednictví a pokusit se vymezit specifické vlastnosti ekonomiky sdílení tak, aby tato definice představovala samostatnou koncepci a zahrnovala ekonomické postupy, které do ní spadají, a způsob, jakým by tyto ekonomické a sociální činnosti měly být případně upraveny v právních předpisech, v jaké podobě a jakými prostředky, zejména pokud jde o samoregulaci nebo společnou regulaci.

3. Otázka postoje ke koncepcím „být a mít“

3.1 Určité druhy praktik nazývaných ekonomikou sdílení vznikaly již před formováním její koncepce, a to na základě postoje spojeného s koncepcí „být“ a „mít“, jenž vychází především z myšlenky, že „nejsi tím, co máš“, ale „tím, k čemu máš přístup“.

3.2 Samozřejmě, že určité formy ekonomiky sdílení jsou staré jako lidstvo samo a její historické kořeny spočívají ve „směnné ekonomice“ primitivních společností, jež byla postupně vytěsněna se zavedením peněz, které svému držiteli umožňují nakupovat – a tak i mít.

3.3 Postupy, které nabyly společenského a ekonomického významu po roce 2000 v souvislosti s používáním internetu a sociálních sítí, však nepředstavují vzájemnou výměnu, nýbrž spíše „prosociální chování, které není vzájemné“, či přesněji „poskytnutí a proces poskytování toho, co je naše, k používání ostatními a/nebo přijetí či převzetí a proces přijímání a přebírání něčeho od ostatních, abychom to použili“. Ekonomika sdílení se tedy inspirovává několika myšlenkovými směry, které sahají od volného, bezplatného a univerzálního přístupu k vědomostem až k ekonomice zaměřené na funkčnost nebo k ekonomice darování (*gift economy*) zaměřené na výměnu bez zisku. Na rozdíl od čistě směnné ekonomiky je ekonomika sdílení založena na koncepci protiplnění – ať již peněžního nebo jiného.

4. Hospodářsky významná činnost

4.1 Právě z této skutečnosti je třeba vycházet při vymezování zvláštního a konkrétního rozsahu ekonomiky sdílení v jejích různých podobách, přičemž by měly být definovány vlastnosti, jimiž se musí činnosti v rámci této ekonomiky vyznačovat a které ji umožní odlišit od jiných ekonomických činností na trhu.

4.2 V první řadě je třeba uvést dominantní a společnou vlastnost, kterou je skutečnost, že tato činnost nevede k vlastnictví majetku ani jeho spoluvlastnictví, ale k jeho společnému využívání nebo používání.

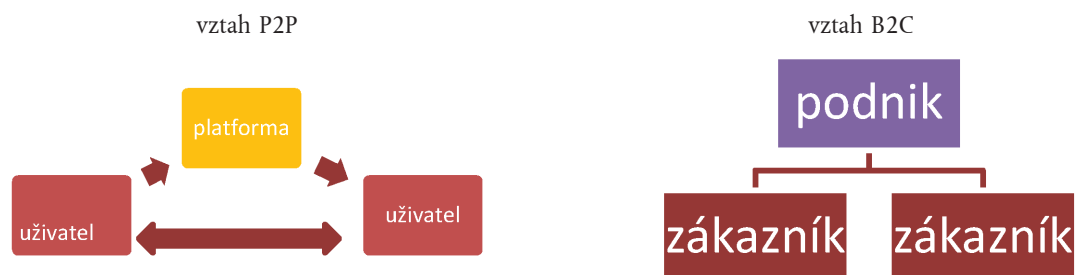
4.3 Na druhé straně je nutné zprostředkování ze strany platformy, v rámci níž se zejména elektronickými prostředky (pomocí prohlížeče nebo aplikace) dostává do kontaktu široká škála osob, které mají k dispozici zboží nebo služby, a široká škála uživatelů.

4.4 Společným a charakteristickým cílem této činnosti je lepší využívání (*idling capacity*) daného zboží nebo služeb prostřednictvím jejich sdílení.

⁽¹⁾ Úř. věst. C 177, 11.6.2014, s. 1.

4.5 Považuje se rovněž za důležité, že v tomto obchodním modelu bývají koncové strany primárně „partnery“ (P2P) a nikdy nejde o smluvní vztahy (B2C), a to ať už se jedná o fyzické nebo právnické osoby včetně společností, pokud ze sdílení nevytvoří předmět podnikání (například jedna společnost může s druhou společně využívat automobilový park nebo rozmnožovací zařízení). Nelze však vyloučit možnost, že mezi „partnery“ vznikne „obchod“ se vším, co k tomu patří.

4.6 Následující graf znázorňuje rozdíly mezi porovnávanými obchodními modely:

4.7 V tomto typu obchodu se předpokládá existence komplexního trojstranného smluvního modelu, který se projevuje ve smluvních vztazích mezi držitelem zboží či poskytovatelem služby a subjektem řídícím platformu, mezi uživatelem a subjektem, který zprostředkovává transakce na platformě, případně prostřednictvím cen, a mezi uživateli platformy navzájem za účelem využití daného zboží nebo služby.

4.8 Proto nelze říci, že by charakteristickými a specifickými vlastnostmi konkrétně byly:

- a) bezplatnost nebo požadavek protihodnoty – Couchsurfing vs Airbnb;
- b) reciprocita smluvního postavení;
- c) finanční nebo nefinanční povaha operace, v důsledku čehož do této činnosti spadá i *crowdfunding*;
- d) běžné sdílení výrobků nebo služeb mezi jednotlivci (odvoz kolegy autem, dočasné přenechání pokoje kamarádovi na přenocování nebo na delší dobu, nabídka použití pračky sousedovi, pokud jeho vlastní přestala fungovat);
- e) výměna nebo prodej použitého zboží, neboť nezahrnuje sdílení a výsledkem je převod vlastnictví zboží.

5. Několik praktických příkladů toho, co je a co není projevem ekonomiky sdílení

5.1 Omezený rozsah tohoto stanoviska neumožňuje širěji vymezit povahu celé škály situací, které se údajně vyznačují vlastnostmi stanovenými pro ekonomiku sdílení, ani o nich podrobně diskutovat.

5.2 Některé si nicméně kvůli přiblížení předmětu tohoto stanoviska zaslouží zvláštní zmínku:

5.2.1 V oblasti ubytování jsou nejvýraznější platformy Airbnb, Rentalia, Homeaway, Couchsurfing a BedyCasa, na nichž se registrují majitelé nemovitostí, kteří chtějí dočasně pronajmout pokoj nebo celý byt či dům, přičemž ubytování zde zatím mohou nabízet i hostely, penziony a další turistická ubytovací zařízení. Vzhledem k jednoduchosti, s jakou může kdokoli přidat na tyto sítě svou nemovitost a sdílet ji, a ziskům, které z těchto činností plynou majitelům, vedlo rozšíření tohoto typu ubytování k dohodě mezi platformami a příslušnými daňovými orgány ohledně spolupráce při výběru a platbách daní, a to konkrétně v Paříži a Amsterdamu. V Amsterdamu, Barceloně, Londýně a Berlíně vznikl režim povinné registrace těchto ubytovacích služeb a pravidlo časového omezení s cílem nepoškodit oblast dlouhodobého pronájmu a zabránit následnému zvyšování nájmů.

5.2.2 V oblasti dopravy lze uvést aplikace Blablacar, Umcoche, Liftshare a Karzoo, jež umožňují registraci majitelů soukromých vozidel, kteří chtějí během svých cest nabídnout volná místa ve svém vozidle jiným lidem (*carpooling*). V rámci některých z těchto platforem mohou cestující přispět na cestovní náklady, ale není povoleno vybírat peníze za účelem zisku. Odlišný případ nicméně představuje společnost Uber, neboť poskytuje jednak služby sdílení soukromých vozidel (UberPop – služba zakázaná téměř v celé EU), ale také umožňuje požádat o přepravu profesionální řidiče (Uberblack a UberX – služby podobné tradičním taxislužbám). Kvůli nepřehlednému obchodnímu modelu není možné společnost jasně charakterizovat, přičemž z právního hlediska již dokonce proběhla diskuse o tom, zda jsou řidiči společnosti Uber jejími zaměstnanci⁽²⁾. Její služby vedly k demonstracím, v některých případech násilným, a dokonce k soudním řízením téměř v celé Evropě. Zatím je legalizovaly pouze Anglie a Estonsko a za účelem objasnění jejich povahy se čeká na odpověď Soudního dvora Evropské unie na předběžné otázky, které zaslaly soudy v Barceloně a Bruselu⁽³⁾.

5.2.3 Jako příklad skupinového financování lze uvést financování pomocí půjčky s odměnou v podobě úroků, např. služby Zopa a Auxmoney, kapitálové financování se sociální účastí na vytvořeném podniku, např. platformy Fundedbyme a Crowdcube, financování výměnou za odměnu, např. platformy Kickstarter nebo Indiegogo, a financování prostřednictvím darů, v jehož rámci není za poskytnutí finanční částky přiznána žádná protihodnota.

6. Nezbytnost vymezit koncepty

6.1 Snaha o vymezení konceptu nebývá přímá, zejména v případě použití metody indukce, a dospět k jejímu ustálení a jednotnému chápání vyžaduje určitý čas. Je tomu tak i v případě pojmu „ekonomika sdílení“, který se objevuje ve sdělovacích prostředcích spolu s jinými pojmy jako např. „sociální nebo solidární ekonomika“, „oběhové hospodářství“, „funkční ekonomika“, „zelená ekonomika“, „modrá ekonomika“, „ekonomika řešení“, „horizontální ekonomika“, „ekonomika založená na poptávce (*on demand*)“, „ekonomika platform“ či tzv. „*gig economy*“.

6.2 Někteří autoři se proto ani nesnaží tuto praxi definovat, neboť se obávají, že by definice nebyla dostatečně široká nebo že by naopak správně nevymezovala její rozsah.

6.3 EHSV se ve svých stanoviscích nikdy nepokoušel o definici tohoto pojmu, ačkoli jej již vícekrát zmínil. Podobně se tento pojem neodvážil ve svém stanovisku⁽⁴⁾ vymezit ani Výbor regionů, byť se pokusil o jeho klasifikaci do dvou hlavních kategorií a čtyř forem. Komise pak ve svém nedávném sdělení s názvem Zlepšování jednotného trhu⁽⁵⁾ používá raději pojem „collaborative economy“ (v české verzi stejný překlad – ekonomika sdílení), který je považován za synonymum, ale namísto jeho vymezení uvádí pouze přínosy tohoto typu ekonomiky pro některé zúčastněné strany (spotřebitele, pracující), poukazuje na jeho důsledky v oblasti produktivity a udržitelnosti a slibuje, že v roce 2016 vypracuje „evropskou agendu pro ekonomiku sdílení“. Pokud jde o Parlament, nepředložil zatím na toto téma žádný zásadní příspěvek s výjimkou usnesení ze dne 21. prosince 2015 nazvaného Směrem k Aktu o jednotném digitálním trhu⁽⁶⁾, několika kvalitnějších studií a několika stručných informací týkajících se konkrétních témat. Žádný z těchto dokumentů však dosud nezahrnoval posouzení dopadů na tvorbu pracovních míst a růst.

⁽²⁾ <http://www.theguardian.com/technology/2015/sep/11/uber-driver-employee-ruling>.

⁽³⁾ Úř. věst. C 363, 3.11.2015, s. 21 a Úř. věst. C 429, 21.12.2015, s. 9.

⁽⁴⁾ Úř. věst. C 51, 10.2.2016, s. 28.

⁽⁵⁾ COM(2015) 550 final, s. 4.

⁽⁶⁾ A8-0371/2015.

6.4 Nedomníváme se, že je v této oblasti zapotřebí být originální, protože jedna z vícero uváděných definic se zdá být upřednostňována – proto přebíráme definici ekonomiky sdílení od Botsmanové a Rogerse, podle níž jde o „hospodářský systém založený na přímém sdílení málo používaného zboží nebo služeb jednotlivci, buď zdarma nebo za určitou cenu“ prostřednictvím on-line platform, a to navzdory tomu, že přesnější analytické vymezení toho, co je „sdílení“, tedy že je „neziskové“ a že je založeno na platformě, by mohlo pomoci při přijímání lepších politických rozhodnutí a vhodnější regulace.

6.5 Tato definice je dostatečně široká, aby zahrнула tak různorodé oblasti, jako jsou výroba, spotřeba, financování (*crowdfunding*) nebo samotné vědomosti, a aby umožňovala rozdělení do čtyř do jisté míry samostatných oblastí: sdílená spotřeba, sdílené vzdělávání, odborná příprava a vědomosti, sdílené financování a sdílená výroba ⁽⁷⁾.

6.6 Tato definice také umožňuje odlišit obchodní modely, které se sice odvolávají na ekonomiku sdílení, ale ve skutečnosti jde o činnosti, jejichž jediným cílem je zisk, a tudíž představují modely B2C. Tento závěr lze ověřit analýzou způsobu fungování těchto platform (které však nemusí být vždy transparentní) a nalézt tak případy skutečné ekonomiky sdílení, kdy jsou vztahy vytvářeny prostřednictvím platformy typu P2P, přičemž jedinou úlohou této platformy je umožnit kontakt mezi partnery, ale i příklady podniků, které pod záštitou platformy P2P zasahují do obchodních aktivit takovým způsobem (například vybírají poplatky, jsou cílovými příjemci plateb, poskytují doplňkové služby), že jejich činnost nelze považovat za ekonomiku sdílení, ale musí být považovány za poskytovatele služeb typu B2C, a to se všemi důsledky.

6.7 Tato definice na druhou stranu umožňuje vyloučit z koncepce ekonomiky sdílení hned na začátku určitý typ projevů, které jsou předmětem snah o zahrnutí do této koncepce, například:

- a) sdílení potravin nebo netrvanlivého spotřebního zboží;
- b) vzájemné společnosti a družstva;
- c) sociální podnikání;
- d) charita;
- e) ekonomika založená na poptávce (*on demand*);
- f) funkční ekonomika, která více souvisí s oběhovým hospodářstvím;
- g) pouhé zprostředkování.

7. Nárůst hospodářského významu tohoto jevu a určité politické možnosti jeho rozvoje

7.1 Ačkoli tento jev nebyl dosud jasně vymezen, v poslední době narůstá počet studií a průzkumů, jejichž cílem je určit jeho hospodářskou sílu v EU a ve světě.

7.2 Především je nepochybné, že v posledních letech a zejména v době současné krize a v reakci na ni se počet iniciativ ekonomiky sdílení neustále zvyšuje. Na webových stránkách www.collaborativeconsumption.com je zaznamenáno více než 1 000 takovýchto iniciativ.

⁽⁷⁾ <http://www.euro-freelancers.eu/marco-torregrossa-presentation-on-the-sharing-economy-2/>.

7.3 Z odhadů, s nimiž pracuje Evropská komise, vyplývá, že v roce 2013 dosáhl objem celosvětového obchodu označovaného jako ekonomika sdílení 3,5 miliardy dolarů, což by představovalo meziroční nárůst o 25 %. V současnosti by to mělo být už 20 miliard. Prognózy výzkumného oddělení společnosti PwC předpokládají velmi výrazný růst až do roku 2025 ⁽⁸⁾.

7.4 Kromě toho, že ekonomika sdílení vytváří ekonomickou hodnotu, může v rámci svého sociálního a environmentálního rozměru vést k šíření solidarity mezi občany, obnovení místních ekonomik, vytváření pracovních míst, racionalizaci spotřeby domácností společným využíváním některých výrobků, snížení energetické stopy a upřednostňování odpovědnější a udržitelnější spotřeby.

7.5 EHSV je přesvědčen, že tento druh ekonomiky „je inovativní v tom, že výrobní ekonomiku doplňuje o ekonomiku využití“, poskytuje „ekonomický i environmentální přínos“ a „navíc představuje řešení ekonomické a finanční krize“ ⁽⁹⁾.

7.6 EHSV proto neváhal vyzvat Komisi, aby přijala celou škálu politických opatření, která jsou nezbytná k podpoře, provádění a budování důvěryhodnosti a spolehlivosti různých forem a variant ekonomiky sdílení na úrovni EU a jednotlivých členských států. V rámci tohoto stanoviska můžeme pouze zopakovat, co již EHSV v této souvislosti přijal a na co výslovně odkazuje. Domníváme se, že nové obchodní modely, které představují platformy, vedou k naléhavým otázkám, mimo jiné pokud jde o uplatňování vnitrostátních právních předpisů, zajištění práv zaměstnanců a zajištění přiměřeného zdanění. EHSV vyzývá Komisi, aby se těmto problémům věnovala, mají-li se sociální výhody těchto obchodních modelů skutečně realizovat.

7.7 Důležitá je rovněž výzva k urychlenému přijetí definic a pokynů na evropské úrovni, neboť některé členské státy je vzhledem ke zpoždění a očividné nerozhodnosti evropských institucí již předjímají při stanovování vlastních politik.

8. Činnost, která se řídí právem

8.1 Dotčené zájmy a jejich právní ochrana

8.1.1 Tak jako všechny činnosti, při nichž se setkávají lidé s vlastními a často protichůdnými zájmy, podléhá i ekonomika sdílení právu a právní regulaci dotčených zájmů. Proto není možné brát vážně názory, že by ekonomika sdílení měla být „neregulovanou“ zónou, ve které by vládla svoboda bez jakýchkoliv překážek a omezení a jež by byla založena výhradně na důvěře a přirozeném dobru (podle vzoru Rousseauova „vznešeného divocha“).

8.1.2 EHSV nadále zastává jednotný názor, že veškerá ekonomická činnost se musí řídit právem. Současně se však domnívá, že takováto regulace může mít různé podoby, které je třeba jednotně vymezit.

8.1.3 Zejména ve svém nejnovějším stanovisku o úloze samoregulace a společné regulace v EU ⁽¹⁰⁾, na jehož obsah se zde odkazuje, EHSV konkrétně zdůraznil, že „samoregulace a společná regulace“ by jakožto „spontánní či nařízené mechanismy regulace ekonomických a společenských zájmů nebo vztahů a obchodních praktik různých hospodářských subjektů“ měly být považovány za „důležité doplňkové nebo dodatečné nástroje, ale nikdy ne za alternativu vnější regulace (tvrdé právo)“. Aby byly platnými nástroji, „musí být jejich struktura a oblast působnosti vymezeny výslovnými a jasnými závaznými právními předpisy a musí být právně vymahatelné, a to jak na vnitrostátní úrovni, tak na úrovni Unie, přičemž je zároveň nutné respektovat povahu těchto nástrojů, zejména dobrovolnost dohod mezi jednotlivými stranami“.

⁽⁸⁾ http://www.cpcp.be/medias/pdfs/publications/economie_collaborative.pdf.

⁽⁹⁾ Úř. věst. C 177, 11.6.2014, s. 1.

⁽¹⁰⁾ Úř. věst. C 291, 4.9.2015, s. 29.

8.2 Práva a povinnosti

8.2.1 Pokud tedy zcela spontánní činnosti jednotlivců získají význam ekonomické činnosti a vzájemná práva a povinnosti jednotlivých stran nabudou smluvní povahy, měly by následně začít podléhat vnitrostátním nebo evropským právním předpisům, které zahrnují zákonná práva a povinnosti jedné i druhé strany.

8.2.2 Složitost vztahů, které tento jev zahrnuje a jež jsou popsány v bodě 4.7, odůvodňuje vytvoření právního rámce, v němž by se zúčastněné strany měly pohybovat, zejména pokud jsou jejich činnosti hybridní povahy, což je případ modelů *freemium* nebo *donationware*, které byly dobře popsány na příkladu aktivity *geocaching*.

8.2.3 Jelikož tento jev dnes ze své podstaty zjevně překračuje hranice členských států, měla by EU stanovit právní rámec pro svůj společný a integrovaný prostor velkého jednotného trhu, který by se uplatňoval tehdy, pokud by tento druh činnosti zahrnoval přeshraniční prvek. Jeho neexistence již vedla k několika různorodým a protichůdným postojům různých členských států k určitým konkrétním případům (např. Uber), podobně jako k tomu dochází v USA.

8.2.4 Tento právní rámec by měl zahrnovat především tyto prioritní oblasti:

- a) ochranu práv všech stran působících v rámci ekonomiky sdílení, včetně výrobců-spotřebitelů (*prosumer*), přičemž by se jejich vztahům mělo přizpůsobit platné *acquis* EU v oblasti práv spotřebitelů, konkrétně pokud jde o nepřiměřené smluvní podmínky, nekalé obchodní praktiky, bezpečnost a ochranu zdraví a elektronický obchod;
- b) základní práva „spotřebitelů“, která by měla být rozsáhlá (informovanost, transparentnost, ochrana osobních údajů a soukromí, bezpečnost a ochrana zdraví);
- c) ochranu osobních údajů a soukromí zúčastněných stran (*tracking and profiling*), přičemž by měla být zajištěna přenositelnost údajů;
- d) právo v oblasti hospodářské soutěže, aby tento druh činnosti mohl na trhu konkurovat podnikům, které mají stejné cíle a věnují se stejným činnostem, a aby byla zaručena spravedlivá hospodářská soutěž a boj proti monopolům a praktikám narušujícím hospodářskou soutěž a řešily se další výzvy, s nimiž se ekonomika sdílení setkává;
- e) daňové právo, aby zisky z těchto činností neunikly přiměřenému zdanění, a přispělo se tak k boji proti daňovým podvodům a únikům;
- f) zodpovědnost platform při obchodních činnostech v závislosti na službách, které poskytují, a v souladu s mírou, do jaké zasahují do těchto obchodních činností prováděných jejich prostřednictvím, a se zárukou dodržování zákonnosti nabídek;
- g) vliv tohoto jevu na trh práce a na vymezení samotného pojmu a forem práce v digitálním prostředí;
- h) ochranu zúčastněných pracovníků, přičemž je třeba odlišit pracovníky, kteří nemají s platformami skutečný pracovní poměr, a poskytnout jim ochranu v souladu se zásadami platnými pro samostatně výdělečně činné osoby a uplatňovat zásady ochrany pracovníků, které je skutečně možno považovat za zaměstnance těchto platform, zejména v případě „fiktivní“ samostatné výdělečné činnosti nebo nejistých pracovních míst;

- i) ochranu sociálních práv a nástrojů zaměstnanců, jako je právo sdružovat se, právo stávkovat a právo na kolektivní vyjednávání a sociální dialog;
- j) ochranu sociálních modelů a schopnosti členských států zachovat tyto modely udržitelným způsobem i v budoucnosti;
- k) oblast životního prostředí s cílem sledovat dopady ekonomiky sdílení na životní prostředí a současně zabránit negativním důsledkům ⁽¹¹⁾;
- l) autorské právo a práva duševního vlastnictví, což by mělo být zohledněno při přezkumu směrnice 2001/29/ES.

8.3 Formy regulace

8.3.1 EHSV se domnívá, že na úrovni EU, která je jako jediná pro toto stanovisko relevantní, musí být cílem evropských orgánů v čele s Komisí, jež má právo iniciativy, ale i Rady a Parlamentu věnovat naléhavě zvláštní pozornost přijetí regulačního rámce, který by přesně vymezil oblast působnosti a parametry rozvoje tohoto druhu činnosti, přičemž daná opatření by se musela přizpůsobit různým druhům ekonomiky sdílení.

8.3.2 Tento rámec musí zahrnovat společné zásady veřejného zájmu a pořádku, které mají strany zapojené do tohoto druhu ekonomické činnosti – zejména strany uvedené v bodě 8.2.4 – povinnost dodržovat.

8.3.3 Jak však EHSV stále připomíná, paralelně a současně existuje celá oblast, která by měla být ponechána samoregulaci a společné regulaci, a dokonce se domnívá, že jde o modelový příklad situace, jež se někdy nazývá „shared regulation“, jak ji nedávno definovala londýnská společnost Royal Society for the Encouragement of Arts, Manufactures and Commerce, RSA HOUSE, nebo sdružení Sharing Economy UK (SEUK) ve svém modelovém kodexu chování ⁽¹²⁾.

8.4 Zvláštní úloha samoregulace

8.4.1 EHSV měl vždy za to, že by obsah kodexů samoregulace neměly stanovovat orgány EU ani vnitrostátní orgány, nýbrž by se měl zcela ponechat na volném uvážení zúčastněných stran, pokud jejich cílem nemá být závazné uznání těmito stranami.

8.4.2 Jestliže však tyto dohody mají být uznány jako „doplňkový nástroj regulace v příslušném právním systému“, EHSV ve svém výše zmíněném stanovisku uvedl, že EU musí mít při této regulaci jasné „parametry jejího uznání, zásady, jimiž se musí řídit, a její omezení“. Jde o koncepci, která se v případě ekonomiky sdílení plně a bez výjimky uplatňuje.

8.4.3 EHSV vyjadřuje politování nad skutečností, že Rada, Parlament a Komise nezlepšily novou interinstitucionální dohodu, kterou vzájemně uzavřely a jež byla schválena dne 13. dubna 2016, jak navrhoval EHSV v již uvedeném stanovisku k samoregulaci a společné regulaci, přičemž předcházející dohoda toto téma zahrnovala, avšak v současnosti je mu věnován jen neurčitý odkaz ve sdělení o balíčku týkajícím se zlepšování právní úpravy („better regulation“) vedoucí k poznámce pod čarou s odkazem na webové stránky, kde jsou uvedeny zásady lepšího využívání samoregulace a společné regulace a platformy CoP, a několik ojedinělých zmínek v pokynech a v dokumentu „Toolbox“.

8.4.4 Pokud existuje oblast, v níž je nezbytné vymezit uvedené parametry, aby se stala pro uživatele důvěryhodnější a spolehlivější, je to nepochybně ekonomika sdílení, pro niž by byly velkým přínosem pevné základy v podobě spolehlivého rámce pro samoregulaci a společnou regulaci na evropské úrovni.

8.4.5 Proto se zájmem očekáváme ohlášenou „evropskou agendu pro ekonomiku sdílení“ a vyzýváme při této příležitosti Komisi, aby neopomněla aspekt regulace této činnosti ani úlohu, kterou by v této oblasti měla hrát samoregulace a společná regulace.

V Bruselu dne 25. května 2016.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Georges DASSIS

⁽¹¹⁾ http://www.iddri.org/Evenements/Interventions/ST0314_DD%20ASN_sharing%20economy.pdf.

⁽¹²⁾ <http://www.sharingeconomyuk.com>.